

БА 60.605

26819

Міхайла
Грамыка

ЛЮБІЎ

ВЕРШЫ

0A 60603

ГРАМАДЗКАЕ

МІХАЙЛА ГРАМЫКА

ПЛЫНЬ

ЛІРЫЧНЫЯ ВЕРШЫ І ПОЭМЫ

VII

26819

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА
МЕНСК 1927

60605

Бел. аддзел
1994 г. ~~2007 г.~~

БГ76

1949
ДОВЕРНО

Б Д В № 227. Менск

Галоўлітбел 23108

Профтэхшкола

Зак. № 215

3.000

25. 0 4. 2009

ГРАМАДЗКАЕ

АПОШНЯЕ ДЗУЙ

Само себе што і на чужы мора!
Ды прыняк а тва хваліны зноў?
Вывабраць та тва абшарнае прастора
Ды дасце і тва прыстаўкі звышніку чыста?

Ды гоніць сіня код павіскі а далята
Палаца ах трам, ды маючы ах
Ды ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах
Ды на ах ах ах ах ах ах ах ах ах

Моя дэма, ды ах ах ах ах ах ах ах ах ах
Я ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах
Каб ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах
Каб ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах

Вось а ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах
Уж а ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах
Ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах
Ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах ах

АПОШНЯЕ „ДАРУЙ“

Само сябе што і ня чуеш, мора!
Ці прывітаю я твае хваліны зноў?
Бязьберажжа твае абшарнае прасторы
Ці дасьць калі прытул выгнаньніку гадоў?

Ад гэных сініх вод павінен я далёка
Падацца аж туды, дзе шапацяць лясы,
Дзе шэпчацца з лазой над возерам асока
Ды па шнурох калышуцца аўсы.

Мой родны край мяне гукнуў да працы,
Як шмат каго з раскіданых сыноў,
Каб з крыўдай, цемраю, нядоляю змагацца,
Каб край ажыў, расквеціўся каб зноў.

Вось я гатоў! Ўжо кайстра за плячыма,
Ужо ў руцэ мой падарожны кій;
Але... ты зіхаціш прад сьлёзнымі вачыма,
І ногі мне сякуць пад пенай круглякі!

Ты зьяеш золатам. Твае нясуцца сьпевы,
Гаворка дзіўная, адвечны гук вякоў;
І у душу маю сумлівыя навевы
Ідуць чаргой, як цені аблакоў...

Усё цікавіць зрок: пахілыя хібаркі,
Чаўны, што заляглі на брэзе адпачыць,
Як самавітыя, бязмоўныя таваркі,
Ды і рыбалка сам, што ў неба тварам сьпіць.

Дзяўчынка на бягу адкінула сарочку,
А шыйка чорная ўжо пырскі мора п'е;
Браток яе гуляецца ў пясочку,
Далонкай кволаю хваліну мора б'е.

Няведама яму, што гэта цацка-хваля
Прышла здалёк, з паўднёвых берагоў...
Мо' пачалася там, з турэцкага порталя,
А мо' бяжыць з Казьбекавых сьнягоў!

Дзіцятку роўна ўсё: вялікае, малое,
Ці сіні акіян, ці дажджавы струмок—
На ўсё аднолькава б'е сэрца залатое,
На ўсё зьвініць, як срэбра, галасок!

О, мора вольнае! Дай моцы мне душэўнай
Зрабіцца дзіцянем, каб роўна прывітаць
І сніх вод тваіх разгулак песнапеўны
І тых, з кім прыдзецца па сьвеце вандраваць!

Яшчэ наўчы любіць бязьберажжа свабоды
Глыбокіх дум, бяздонных, як і ты,
Закаты гэных дум ды новыя усходы—
Нясьцішна гаманіць у часе цемнаты!

Вось, я гатоў! Ўжо кайстра за плячыма,
Ужо ў руцэ мой падарожны кій!
Жыві, шумі прад сьлёзнымі вачыма,
Нясі, глытай каменьне-круглякі!

Даруй! Іду у край далёкі, родны,
Бо кліча ён да працы ўсіх сыноў...
Каб толькі мне пачуць і там твой сьпеў
Твой вольны сьпеў—у гомане лясоў!
лагодны,

1921 г.

НАШ ВЕРШ

Ліецца, ліецца той верш срэбраліты,
Сьмяецца у вочы бядзе і нядолі,
Пануе, пануе над лёсам няволі,
Да волі імкнецца, да волі няжытай
Той верш, самацвёт срэбраліты.

Над бурай-віхурай,
Над сьнежныя наспы,
Ад пушчы панурай,
Ад возера-заспы,
Як грохат пярунны,
Як лірнік шматструнны,
Ён б'е ды сьпявае,
Як водгук, лунае
Над борам, над хвойя,
Травой-асакою...

Ляціць, як арол, ён ляціць над аржоньнем.
Глядзіць, як бядача над сошкай пануе.

Ён Случчыну, Сожчыну, Дзэвіньне пільнуе,
Віншуе ад хмараў Дняпроўскія гоні,
Ляціць над дажынным аржоньнем.

Той верш—як бярозка,
Як красачка лёну,
Ён гнецца, як лозка
Над рэчкай з адхону;
Ён—сэрцу выгода
У час непагоды,
Калісь ён гаротны,—
Цяпер ўсенародны!..

Ён хлопчыкам бегаў за хатай па мяльлю,
Узрос на ральлі залатым каласочкам;
Купальле крапіла малога сыночка,—
Вяночкам галоўку прыбрала купальле
Бядулі, што бегаў за хаткай па мяльлю.

Ён рос, як курганная кветка,
Як рутава краска, ён рос;
Гулялі з ім школьныя дзеткі,
Як школы ня ціснуў мароз.
А ўлетку ён жыў, як Сымонка,—
Музыкам задумным ён жыў;

Жалейку прыладжываў звонка,
Па шляху жыцьця выхадзіў,
Заводзіў адвечную песьню
І папараць кветку шукаў;
Выходзіў спаткаці прадвесьне,
Ды сівер ізноў ашукаў.

Тады ён чакаў у цішы,
Як выгнаны буйла з глушы,
Здавалася, лебедзем пеў
Ды зноў аж да зорак ляцеў.
З ткачыхаю слуцкай ў паяс
Заткаў васілёчкі ураз;
То ўзімку гуляў, як падвей,
Ды хаты заносіў мацней.
Загнаны гарун, ён блукаў
Ды крыж на чужыне спаткаў;
Задуму ён з неба прынёс,
З задумаю—пэрлінкі сьлёз.
Да волі йсьці захацеў
І песьні змаганьня запеў.

І вось ён зноў	Дзе чарот
Сярод балот,	Усюды ў грунт
Над крутарэччам,	Пусьціў расткі;

Праз немярэчы	Спаць ня хоча,
Ды масткі	Бо скалее;
У выш глядзеў,	Асьмялеўшы,
Як ясакар...	Усьцігае;
Будзіў-гудзеў,	Пасінеўшы,
Званіў званар	Абыймае
Радзімых ніў—	Ды рагоча,
Сам матчын дар;	Ды рагоча...
Ён ўсіх будзіў,	„Вершык, вершык,
Як уладар,	Што з табою?“
Ён даў закон,	„Нада мною
Ён вёў ў палон	Сьнег гурбою!“
Наш верш,—	Дзе-ж рыдлёўка?
наш звон!	Скіньма наспы:
Вогнік, вогнік	Верш прачнецца
Скача ноччу	З гэтай заспы,—
Патарочай,	Ён прачнецца,
Босы, вые...	Ўзварухнецца,
Агнявыя	Зноў гасьцінцам
Сыпе ў вочы	Разьліецца,
Словы-болькі	Пойдзе лоўка...
Ды рагоча...	

На купальле пад вяночкам,
Па ральлі зноў каласочкам,

Ясакарам ды чаротам
Захістае над балотам.
Песьні працы і змаганьня
Дапамогуць ў разьвіднаньні.

Прыдуць ўнукі усьлед за дзедам
На ўспаміны, на пабеды...
Верш прачнецца, срэбраліты,
Засьмяецца ён з нядолі,
Запануе над няволяй,
Што ня вернецца ніколі,
Ды памкнецца да няжытай
Новай працы пладавітай.

1921 г.

РОДНАЯ ПУШЧА

(Паўстанцкая)

Родная пушча, здарова бывай!
Пушча старая—паўстанцаў ахова:
Ноччу абходзім мы Слонімскі гай.
Ціха, малойцы,—умова!

Плыткая Шара—ня межа для нас.
Хутка ўжо, хутка дзяржавы граніца;
Моцна гранаткі трымае паяс;
Добра пад хвойкаю сьпіцца!

Досыць пужалі мы гэтых панкоў:
Продзі паўсотні пяць тысяч наслалі.
Раз абкружылі з усіх нас бакоў,
Але-ж мы жару падалі:

Пане палкоўнік у Несьвіж удёк,
Тыдзень дрыжэў наваградзкі староства,
Можа спаткаемся з вамі, панок,—
Дык пагаворым папросту!

Доўга бадзяліся мы па палёх,
Спалі па мэтліках, спалі пад стогам:
Хай пасумуе халодны вастрог—
Хутка канчатак трывогам.

Сьцежкай правёў нас стары селянін,—
Вось, праз балота на тыя лясочки.
Тут падзяліліся мы на адзін
Ды разьвіталісь браточки.

Блізка, ўжо блізка... ды згледзеў якраз.
Стрэліў сабака, мне шлях замінае...
Кінуў гранатку яму я ў адказ:
Вось ён ляжыць і канае...

Досыць пакуль што пужаць нам панкоў,
Досыць старосты пазналі увагі,
Вось, нас з усіх абкружаюць бакоў
Вольных чырвоныя сьцягі!

1923 г.

НАШАЯ КРОЎ

У нас, крывічанаў,
Халодная кроў,
Пакуль не захопіць
Да краю любоў.

Як з нашага неба,
З вачэй не пячэ.
Сароміцца думка:
Вось-вось уцячэ!

Валосьсе,—як жыта,
Як золак,—наш твар,
Пакуль на палудзень
Ня ўзойдзе стажар.

Мы самі, як хвойкі,
Бязрозкі ў гайку:
Стаім ані чутны
Ў зацішным цяньку!

Калі-ж захапленне
На сэрца найдзе,—
Ня знойдзецца вогнішчаў
Гэткіх нідзе!

Ня воблачкаў статкі,
А гром-пяруны
Па небу, па вочках
Пракоцяць яны.

Гайкі ды бярозкі,
Як пушчы, гудуць,
Аж страшна бывае
Туды зазірнуць!

Тады ўжо „тутэйшых“
Ані не пазнаць,
Як папараць-кветку,
Зьбяруцца шукаць.

Тады ўжо шукаем
Ня кветкі аднэй,
Але чалавечае
Праўды усей!

Шукаем і верым,
Што знойдзем яе,
Ў шуканьне ўкладаем
І душы свае..

І сэрца і грудзі,
Як дрыгва, дрыжаць.
Тады выпадае
І нас распазнаць!

Судзеце-ж, браточкі,
Пра нашую кроў,
Пакуль не захопіць
Да краю любоў!

1924 г.

200726

„МАЛАДНЯЦКАЯ“

Пастаньце, браточкі,
Пастаньце, сястрыцы,
Раўнайце радочкі
І досыць журыцца!

Мы новыя словы,
Як гімн, засьпяваем,
І нашыя бровы
У жах пазьбіраем.

Мы—дзеці працоўнай
Сям'і беларусаў
І ўсіх, хто тут роўны,
Жыве бяз прымусаў.

Адзін ўзгадаваўся
У хаце вясковай
І вось падкаваўся
На шлях гэты новы.

Хоць часам і шкода
Старэнькае маці,
Але трэба ходу,
Каб сьвету пазнаці.

Другая працуе
І вучыцца разам,
І сіл не шкадуе.
Нясытая часам.

Захоплены трэці
Пад нашыя сьцягі,
Бо сумна сядзеці
Бяз гімнаў адвагі!

Ад вуснаў чырвоных,
Ад твараў-стажараў
Старых забабонаў
Разгоняцца хмары.

Хай гімн маладняцкі,
Дзе бедна і курна,
Нясецца пабрацку,
Нясецца хай бурна!

50909
5

Мы хочам іначай
Жыцьцё будаваці,
Каб песьні бядачай
Пазбыцца у хаце!

Каб спаці ня клаўся
Работнік галодным,
Каб гмах будаваўся
Бястудным, халодным!

Каб ў вёску трапляла
Дасьледзьдзе навукі
І словы Купалы,
І Гартнага гукі,—

І краты астрогаў,
І жэрлы гарматаў
Складзе на падлогу,
На косы—араты!

І мы запалонім.
У стан камуністых
І пушчы, і гоні,—
Працоўных ўсіх чыста!

Пастаньце-ж, браточки,
Пастаньце, сястрыцы,
Трымайце радочки:
Час хутка імчыцца!

14-ІІ 1924 г.

ВОСЬМЫ КАСТРЫЧНІК

Як часам спрытнаю рукой
Кастрыцу вольныя дзяўчаты,
Паназьбіраўшыся ў пакой
Ці каля лазьні, што за хатай,

Зьдзіраюць, трэплюць ў гэны час,
Кладуць кудзеляю патлатай,
Пад песьні лад, пад лоўкі сказ,
А з твару чырванью багаты,—

Так ў гэным месяцы калісь,
Таму гадоў ўжо будзе восем,
А сьвету кінуўшы—„дзяржысь!“—
Бо там так сама смагла восень,—

Народ працоўны пазьдзіраў
З сябе ярэміну нядолі,
І вольным стаў, і моцным стаў,
Якім ня быў яшчэ ніколі!

І багацеі, і паны,
Нібы кастра ад тэй каноплі,
Далоў ад нашай стараны
Праз Польшчу, Рыгу, Сэвастоплі

Паразьляталіся ў бакі,
Бо быў народ гатовы кроплі
Праліць з суровае рукі,
Каб зьберагчы свае каноплі.

І бег Кастрычнік па зямлі
На рубяжы прад лістападам,
Быльлэ скідаючы з ральлі,
Каб заараці новым ладам.

Ён бег па сьцежках, па шляхох,
Грымеў няспыненым парадам,
Хоць меў ён кайстру на плячох,
Хоць меў ён ворагаў засаду.

Прайшлі гады, ідуць гады...
Мы далей—болей адчуваем,
Тых дзён—Вялікіх Дзён—плады,—
І урачыстасьці спраўляем.

І чым далей—для нас ясьней,
Што калі мы выгоды маем,
Калі живецца весялей,
Калі з зямлі мы карыстаем,
Якую пан трымаў раней,
Сам карыстаўся земскім раем,—

Дык гэта спадчына тых дзён,
Калі ў Кастрычніку мінулым,
Паўстаў мазольны міліён
І ператрос гнілыя шулы...

І запалілася кастра
У тым Кастрычніку вялікім,
Бо йшчэ было, апроч цара,
Царкоў у нязьлічоным ліку.

Было крыві, было ўсяго
Таму гадоў ўжо роўна восем.
Цяпер мы маем шмат свайго,
Мы ураджай сабралі ўвосень!

Пастаньма-ж з голай галавой
Ушанаваць братоў паснулых,
Хто паў тады, быў сам гэрой
Тых дзён вялікіх і мінулых!

Вы сьпеце мірнай чарадой,
Бо вас працоўны не забудзе.
І кожнай восені слатой
Да вас пачуцьцем сьцісьне грудзі!

Ура Кастрычніку, ура!
Злучацца ціхаму Усходу
З працоўным сьветам ёсьць пара,—
Прачнецесь, сонныя народы!
І сіні Інд і Жоўтай воды,—
Хіба няма правадыра?!—

Няхай жыве-расьце Саюз,
Мацнее нашая Улада!
Няхай у брацкі наш хаўрус
Увойдзе з Польшчай разам Прус,
Прайшоўшы сьмела барыкады!

Як нашы спрытныя дзяўчаты
Кастру зьбіраюць з канпель,
Так у Кастрычнік супастатаў,
Багатыроў і іншых катаў
Народ прагнаў з сваіх зямель.
Хай гінуць ланцугі і краты!

ЯНКУ КУПАЛЕ

Май, 1925 год

Бывае так, што ў поўдзень мая
За красаваньнем і ліствой
Мы сонца мала прымячам,
Ў садох бадзяючысь з братвой...

Сачаць галіны, пахнуць кветкі,
Ў палёх ласкае вока рунь,
І мы, няўдумчывыя дзеткі,
Бяжым па сьцежках працы ўгрунь!

Часамі, нават, ў цень заходзім,
Каб ад праменьняў супачыць.
Нам цёпла ў маі,—карагодзім:
Чаму ня пець, чаму ня жыць!

А толькі думка адпачыне,
Нам ясна стане ў гэты дзень,
Што зелень ўся бяз Сонца згіне,
Што толькі з Сонцам дораг цень!

✓ К А С А В І Ц А

Зьвіняць над мяккім логам косы,
А сонца б'е на бель кашуль.
Ў запале твары, кожны—босы,
Хоць кожны слухаў посьвіст куль...

Былі франты, ліхія лёсы,
І энкі сумныя матуль,
Ішлі армейцы, а матросы
Грымелі ў хвалі „лева руль!“

Калючы дрот пайшоў ў атосы,
І ня чуваць ў паветры куль,—
Той перамог, хто біўся босы,
А пан ня вернецца адтуль!

Кладуцца роўнядзю пакосы
Ўздоўж сьцен пакорнай муравы,
Наперад мерна суне Босы,
Нясе сталёвыя правы.

Хай сок з былінкі тэй сачыцца,
Але-ж франтоў ліхіх няма!—
У нас сягодня касавіца,
І пот наш льецца не дарма!

Калі-ж па леце мо' захмарыць,
Кажух прыкрые бель кашуль—
Няхай той злыдзень там ня марыць:
З нас кожны слухаў посьвіст куль!

Мы ўмеем у часе касавіцы
Назвозіць цэлыя стагі,—
Дык васпан можа памыліцца,
Ды атрымаць „на пірагі!“

Цалуе сонца твар счарнелы,
Каб абазначыць працы дзень.
Ступае Босы сёння сьмела,
Хоць і гудзіць наўкол сьляпень...

Яшчэ гадкоў з пяток на волі,
І праца будзе ўсё лягчэй,—
Машын і тут набудзем болей,
Жыцьцё пальлецца весялей!..

Тады касу, але з пашанай,
Занесьці мусім у музэй,
Як сымбольш працы згартаванай,
Як сьведку постаці сваей...

Зьвініць над логам касавіца
Пад песьні мірных матуль...
Той фронт крывавай толькі сьніцца...
Калі-ж нам прыдзецца спыніцца
У мірнай працы дзеля куль,—
Мы выйдзем з іншай касавіцай
І сьвету кінем: „лева руль!“

20 чэрвеня 1926 г.

ЦАРКВА СТАРАЯ

Стаіць яна, калісь малебная,
Цяпер нікому непатрэбная...
Заместа сьлёз, што часам капалі,
Цяпер вятры страху падрапалі,
І паліваюць хмаркі ймглістыя
І Серафіма і „прачыстую“...
Ў маршчынах твары пазабытыя,
І паліялыя і змрочныя,
Васковым куравам пакрытыя,
Калісь-та „дзевы непарочныя“,
Старцы, у сьвятасьці пакутныя,—
Цяпер дашчаткі простакутныя...
Жыцьця удзельнікі келейнага,
Прасфорна-сытнага, елейнага,
Для люду цёмнага магутныя,—
Цяпер цікавасьці музэйныя!..
Хто меў учора сьвіткі зрэбныя
І сьвечкі ставіў тут малебныя,

Перад Міколам і „прачыстаю“,
Прызнаў іх сёння непатрэбнымі...
Хто вочы меў калісь імглістыя
Ад працы цяжкае, пакутнае,—
Жыцьцё убачыў ён празрыстае
І сілу ён адчуў магутную...
То сіла працы, сіла розуму,—
Ня сьвечка кволая, васковая,—
То сіла тэхнікі, а разам з ёй
Зямля сачыстая, васковая!
А навакол—жыцьцё свабоднае,
Як рунь вясновая, зялёная,
Дзе праца—радасьць вялікодная,
А сьвяты людныя, чырвоныя!
І дзілібомы—дзілібомныя
Даўно з званіцы ані посьцяцца,—
Жыцьцё зьмяніла іх „скаромнае“,
Ды маладой ўсё сіле „просьціцца“.

1926 г.

У З І М К • У

Завірухаю раптоўна
Занясло садок і двор.
А да Ганначкі-„князеўны“
Вострыць лыжы наш селькор.

Ганна—любая дзяўчына.
Ў Ганны вочкі, што вірок.
Калі-ж хлопец—малайчына,
Знойдзе ў сэрцы ён куток.

Ёй семнаццаць будзе ўлетку;
Хлопец—малым перарос.
Маці кажа:—Ціха, дзеткі!
Дзеўча-ж сеці ладзіць з кос.

— Янка, што прынёс сягонья?
— „Вёску“ сьвежую прынёс,
Мусіць, нумар новагодні..
І пайшоў у іх пакос!

Янка грэцца стаў ля печкі,
Ганка ў голас пачала:
„Як дагледзець лепш авечкі“.
А далей там і „Пчала“.

Тут во нечы верш цікавы,
Там здарэньне на Літве.
Аб кітайшчыне крывавай,
Або немец як жыве...

— А цяпер паслухай гэта,—
Янка кінуў грэць сьпіну.
— Пачакай, падкруцім сьвету,
— Ці ня сам чыркнуў? ну, ну!

Янка выняў ліст з кішэні,
Прачытаў свой артыкул.
Словы сыпаў поўнай жменяй
На бяду усіх „акул“.

Бачыць вока маладое
Непарадкі там і тут,—
Хай пазьнішчыцца благое,—
Слова ў друку, як-бы суд!

Сьпіць даўно старая маці
(Недачула пра Літву!),
Ганцы з Янкам ўсё-б чытаці,
Асьвятліць каб галаву!

Але-ж позна, ўсю газэту
Не прагледзець, мусіць, не!
— Газы мала. Вось-жа гэтта!
— Прывязу, ня лай мяне!

Зазірнуў Ганулі ў вочкі,—
Цёпла ў вочках, што зіма!
Заўтра ў клюбе,—як браточки,
Нібы вочак тых няма...

Пройдзе зімка. Прыдзе лета.
Мо' ня годзік і ня два.
Дачытаць сваю „газэту“
Їх пакліча ў гай ліства.

„ВЁСКУ“—Ў ВЁСКУ

За студнем, лютым—веснаход.

За жніўнем—восені прыход.

І вось, зямля свой карагод

Навокал сонца рушыць ў год.

На вёсцы „Вёска“ загула,

Як тая рупная пчала,

Ляціць сюды, ляціць туды,

І вабны гук яе дуды

Чуваць па хатах бедакоў

Ды іх сяброў—сераднякоў.

І з „Вёскай“ звыкся селянін.

Ці-ж многа вольных тых часін!

Але газету пачытаць,

Нядзельку, сьвята скарыстаць—

Ужо так любіць не адзін

Наш беларускі селянін.

Газэта шмат чаго нясе

Ад цэнтру рупнага—касе.

І гарадзкі культурны рух
Ўжо пераймаюць серп і плуг.
Сьвятлее розум веснякоў:
Цяпер аджылых мерцьвякоў,
Сьляпую спадчыну вякоў,
Ня надта слухае сяло, —
Бо слова іншае дайшло.
Патроху новы сьветагляд
Бярэ старое на прагляд,
І тое, што псуе жыцьцё,
Ён вымятае, як сьмяцьцё.

Нявуцы з бібліяй старой —
Як тым зярняткам пад карой.
А сьвету каб зярнятам даць,
Каб збожжа болей панажаць,
Каб не зблажэла сенажаць,
Каб ў садзе моцненька цьвіло,
Каб на гумне ажна гуло, —
На ўсё на тое трэба ўмець
Часінку неяк пасядзець.
Набрацца веды, разьвіцьця,
Ня спаць з газэтай, як куцьця!
Тады мо' стане без папа

На ёўні лішняя тарпа,
А комсамалец і селькор
Чужым ня будзе з гэных пор.
Не пабаіцца селянін,
Сумленны, добры сем'янін,
Як стане цяжка, працаваць,
З слабою сілай гараваць,
Сваю пашырыць тут сям'ю
На колектыўную ралью.

Дык хай на вёску „Вёска“ йдзе
Яшчэ у большай грамадзе,
Каб і далей нам сьвяткаваць
Гадоў ня пяць, ды шмат па пяць!

28-IV 1926 г.

Д З І Ц Я

I

Родная дзетка расце на вачох;
Новае нешта сягонья гавора,
Скардзіцца неяк пра ўласнае гора...
Столькі выразу у сніх вачох,
Клопату столькі на гэных пляхох:
Людзі вялікія—чыстае гора!

Хочацца есці,—чакаюць чагось!
Чуюць-жа, чуюць выразнае: „гі-гі“
Бачаць-жа, бачаць маленькія фігі,—
Пальчыкі ясна іх склалі наўскос...
Маці згарнула, кладзе наускос,
Раптам цалуе маленькія фігі...

„— Аа—ае, Росьцінька.
Ляжы, лялька, просьценька...
Люлі, люлі! Жыў каток,
Меў вусаценькі раток.

За вусамі зубачкі,
Вушкі—нібы трубачкі,
Сьвеціць вочкамі ўначы,—
Сьпі, Расточак, памаўчы!
— Гі-гі-гу-а-гі-а-нне!
— Хто „не“, коцік?—Гіа-мме!

Плача малое, натужна крычыць,
Хоча парваць павівальныя пумы:
Ножачкі, ручачкі складзены, скуты.
Вочкамі пільна за маткай сачыць,
Так і здаецца,—пад грудзі ўзьляціць,
Але-ж на крыльях пялюшкі і пумы!

— „Хэа-хэа-ва-ва-льлі“—
Нейкая дзіўная, дзіўная мова,
Першыя птушачкі вольнага слова,
Гутарка, продкі якую вялі
Можа дзе-небудзь на гэнай ральлі,—
Спадчына першага дзікага слова...

Дагістарычны паўзверавы рык
Чуецца часам скрозь гэныя гукі,
Першае злучнасьці смутныя мукі,
Першае любасьці радасны крык

Малпаў, нам кроўных, цікавы язык,
Пра-пра-арыйскія мяккія гукі...

— „Аа мма-а-нна-а-льле“—

З маткаю ў спрэчку малое ўступае,
Звольненай ручкай паветра хапае,
Раптам усьмешку—чырвонец дае,
Плечкі ўздывае, вось-вось устае,
Просіць і грозіць, увагі чакае...

„Люлі, люлі. Жыў каток,

Хадзіў, шэры, у садок,

У садочку птушачкі,

Мышачкі-звярушачкі

Коціка спужаліся,

Раптам пахаваліся.

Верабейка скок на плот,

— „Гі-гі... гу!“

А сарока крыльлі ўлёт.

Мышка за цагліначку,—

— „Аа-хэ,—гга!“

Толькі бачыў сьпіначку.

Сеў на павекі, на жылачкі сон.

Вусны частуюць апошняй усьмешкаю,

Сьвеціць галоўка, як золатам, плешкаю,
Твараў вялікіх над ёй парасон:
Ёй ў абарону, як волат-Самсон,
Бацька і маці схілілісь з усьмешкаю...

II

Ночка сівая пад небам вісіць.
Сьціснула подыхам антыцыклёну.
Шэрань на дрэвах, як пасмачкі лёну.
Поўнач мінулася. Дзіцятка сьпіць.
Нешта пад чэрапам мякенькім сьніць—
І усьміхаецца антыцыклёну.

Сьпіць і ня ведае шэптаў благіх:
„Кажуць, яе і дагэтуль ня ксьцілі...
„Кажуць, ні поп і ні ксёндз не крапілі...
„Але-ж бацькоў ахрысьцілі саміх!
„Нейкая новая вера у іх,—
„Кажуць, пановаму неяк аксьцілі...

„Кажуць, чырвоны з дзяцёнкам стаяў,
„Папрыбіралі куты у партрэты,
„Пілі ўсе разам квасень перагрэты...

„Смолкай курылі, а большы паяў
„Адылі раптам дзяцёнка узяў
„Ды абыйшоў усе чыста портрэты“.

III

Поўнач мінаецца шэптаў благіх.
Месяц спыняе свой тварык над хаткаю.
Хто там на месяцы з чорнай лапаткаю?
Гэта-ж паўзьберажжы мораў сухіх,
Гэта-ж і горы і схілы на іх,—
Кроўныя з нашай зямелькаю-маткаю...
Сінія вочкі на месяц глядзяць.
Месяц маленькі гуляе у зрэнках,
Месяц у беленькіх хмарачках-пенках.
Цягнецца ручка, каб месяц забраць:
Добра, каб з небам у хатцы гуляць!
Спрытнасьці хопіць па чорненькіх зрэнках.

IV

Так. Праз зімовую сінюю здань
Ясна прырода малога жагнае,
Ў яснай, адвечнай купелі купае.

Як-бы гавора: прачніся, устань,
Ў ясныя, зорныя вочы заглянь,—
Маці-прырода твой шлях асьвятляе!

Вырасьдеш, выбераш веру сабе:
Веру у вечную волю прыроды.
Вольнай навукі пазнаеш выгоды,
Будзеш удзельнікам ў гэтай сяўбе,—
З цемраю пройдзеш свой шлях ў барацьбе,
Моцнае дзіцятка моцнай прыроды!

Сонца хай патэрам будзе для нас!
Росныя травы—хай будуць крапілам!
Хвойныя пахі—нязьменным кадзілам!
Сьвечкамі—Зоркі; між іх: Валапас,
Рэя, і Рыбы, і Ружа, Пэгас...
Прага да ведаў—і звавам і білам!
Псальмамі—гімны чаканьня вясны,
Майскае сьвята і провады лета,
Сьпевы каханьня, чым сэрца угрэта.
Жоўтаму полю паклон паясны
Хай ахвяруюць дачушкі, сыны,—
Іншых ахвяр хай ня знае плянэта!
Бібліяй будзе прыроды закон,
Будуць прарокамі людзі навукі:

Їх падтрымаюць мазольныя рукі.
Будуць „дзядамі“ лічыцца Ньютон,
Лейбніц, і Дарвін, і Маркс, і Бэкон,—
Їх сьвяткаваць будуць з часам унукі!

V

Раніца. Дзетка бяздумная сьпіць.
Месяц схаваўся, і гасяцца зоркі.
Хто-ж гэта твар паказаў з-за узгорку?
Хто гэта ледзь кругавід залаціць?
Воран схапіўся, на здобыч ляціць.
Ў небе вісіць адзінокая зорка...

— „Аа-мма-а-нна-а-лям“—

Раптам прачнулася. Вось пазяхае.

Пэўнай увагі ад маці чакае—

— „Зараз малому я естачкі дам!“

Грудзі малому—і вера і храм:

Тут яно веры вякоў пагаджае,

Тут яно жыцьця закон выканае.

Гэтымі гукамі: „мма-а і лям“

Нас яно ўводзіць у лепшы той храм,

Людзкасьць куды уваход пачынае!

1923 г.

ЗА СОНЦАМ

РОМАНС ВЯСНОМ

Сяка сонца, і шчыткі зноў!
Як праймае сонца — будзе зноў.
І маравае развясці адраджэнне
Пачаць маравае адраджэнне —
Як сонца зноў зноў, зноў!

І — у хвалу, і ў шчыткі —
І сонца ў сонца зноў.
У сонца зноў — адраджэнне,
І — у хвалу, і ў шчыткі —
У сонца зноў і зноў!

Галкі і пераі — на сонца!
Гарачыя струмяні ў сця карат.
Прысады сонца ў сонца зноў,
Ходзіць за сонца зноў — адраджэнне
Завядаць сонца зноў адраджэнне.

РОМАНС ВЯСНОВЫ

Ізноў вясна, і кветкі зноў!
Як майскі сьцяг—бушуе кроў.
Ў прыродзе радасьць адраджэньня,
Жыцьця магутнае імкненьне,—
Ўсё гэта твой, вясна, алькоў!

І як ні гляну, ні зірну,—
Я веру ў гэную ману.
У сонца цёплыя праменьні,
Што асьвятлілі сутарэньні,—
У май я веру і вясну!

Гайкі і паркі—на парад!
Гараць струмені ў сто карат.
Прысады шэпчуцца ў спатканьні,
Хоць за спатканьнем разьвітаньне
Заўсёды сочыць акурат.

Што ні галінка, то роман,—
Прыроды радасны дурман.
І што ні сэрца, то жаданьне,
А ў вочку кожным—запытаньне:
Дзе праўда сонца, дзе падман?

Ляціць ўсцяж неба караван
З краін папаленых саван,
Ляціць да нас на гнездаваньне,
Каб тут зьмяніць сваё убраньне
І сьпевы кінуць на дзірван...

Але-ж за ўсё прывабней сьпеў:
Ў якім пабеда ёсьць і гнеў:
То гімны працы і паўстанья,
Грамад магутных згуртаваньне
І сьцягаў безьлічны павеў!

Хто весну ўчуе, той п'яны
Ад гэнай радаснай маны.
І асабістыя блуканьні
Пяройдучь хутка у зьліяньне,
У творчы сьпеў жывой вясны!

Бо зноў яна і кветкі зноў, —
Спраўджэньне ўсіх зімовых сноў,
Спраўджэньне сумнага чаканьня,
Ператваронага ў каханьне,
У чырвона-хвалісты алькоў!

СКАКУНЦЫ

Там, дзе дрыжаць праменьні,
Там, дзе гарачыня,
Зьлятаюцца раеньні
Ды чутна стрыкатня;

Падзёнкі ані дбаюць,—
Лятаюць над вадой,
Яны ў жыцьцё гуляюць,
Стрыкочуць над бядой:

„Ці-ж сонца сеньні мала?
Ці будзе век сьвяціць?
Ці дню ані прыдбала?
Ці-ж нам ўсё жыць ды жыць?”

Ня мы ў жыцьці павінны!
Хай плача небарак
Ды той, хто павучынны
Тчэ-дбае андарак!

Нам сонца дасць адзежу
А кветкі—смакі страў,
А прыдзе ноч, дык вежу
Мы знойдзем ў гушчы траў.

Навокал так прыемна,
Пакуль гарачыня:
І сьветла, і таемна!
Гудзе так стрыкатня.

Падзёнкі ані дбаюць,
А скачуць чарадой,
Яны ў жыцьцё гуляюць,
Стрыкочуць над бядой.

ЛЕТНІЯ АДПАЧЫНКІ

I

Ляжу пад бярозай за садам старым,
І вокам, і думкай—над краем маім.
Лясы па узгорках, і жыта, і луг,
І ветрык над гэтым, мой сябра, мой друг.
Ён дыша, цалуе, ён поўна жыве,
Ён думкі хістае ў маёй галаве.
І думкі, як хвалі на жыце,—вунь там.
Аддам я іх ветру, хоць зараз аддам!

— Бяры, вырывавай іх, трапі па кустох,
Хай хітрыя дзеці заглохнуць ў лістох,
Заціснуцца ў лісьціках грушы старой,
Што сьпіць без дагляду пад гэтай гарой.
Эх, вецер, эх, братка! Ну, вольна-ж табе!
Павеці, і хаткі, і поле ў сяўбе,—
Усё ты цалуеш адразу і ў міг,
Цалуеш адхоны узгоркаў маіх,

І хмуры сасоньнік, і гучных дзяўчат,—
Усім ты вясёлы, жаданы сабрат...
Эх, добра і жабкаю шэраю быць,
Эх, добра ў вірочку між аіраў жыць!
Ня хочу быць птушкй, арлом-сакалом,
Ды лётаць у вершах за іхнім хвастом.
Пад сонца ўсё роўна, васпан, не ўзьляціш:
Паветра там мала, а холад ды ціш.
А жабцы—ёй добра вось тут, да-душы!
Як выплыве, сядзе—глядзі, ня дышы!
Глядзі, як глытае казюлечак—хоп!
Зноў вылупіць вочкі і плоскі свой лоб.
Ёй сонца здаецца чырвоным блінком,
А бусел затое, як той політком.
Эх, добра з чаротаў вадзіцу глытаць,
І спаць на лялеі, і жыць, як-бы спаць!
Давай-ка мяняцца, жабуня, са мной,—
Мне шэрая скурка і сьпеўнічак твой,
Табе-ж, разумеш, даю пяршыństwo:
У нас, людзі баюць, сядзіць бажаство,—
Прыроды уласьнік, любімы сынок—
Усё аддае вась за гэны вірок.
Даю табе леру, папер, алавок...
А жабка як квакне,—ды скок у ставок...

II

Пад лесам, на ўзгорку хвалюецца жыта.
Яно, як зямелька мая, пры мяжы тэй,—
Па ім, як па сьвеце, бягуць тыя хвалі,
Што ветру чакалі, што ветру прыждалі,
Шум шэрага шэпту па жыце шыбае,
А жаўранка сьпевы у сіні купае...
— Цір-цюр-пі-цю-пі-цю-пі!
Лі сьпевы, лі сьпевы, лі!
Кінь працу, кінь працу, кінь!
Сінь неба, сінь неба, сінь!
І лёг я на цень свой, паўдзённа-аршынны.
Пад голаву кветка—матыль канюшыны.
І пах яе пышны нязьнятага мёду
Гадоў паскідаў мне да першага году;
Пайшоў чырванець мой падсонечны твар,
На скуру і думкі набыў я загар.
Заснуў. А той ветрык шаптаў мне у вушы
Пра поўныя соку зялёнага йгрушы;
Шаптаў мне пра сьліў недасьпелую цэру,
Пра смакі-зародкі, пра слуцкія бэры...
І так не хацелася з сонцам змагацца!
Кудысь захавалася строгая праца,

Напэўне, купацца пайшла у вірок,
Дзе сьпеў свой прасьцецкі заводзіць юрок.

Лясы па узгорках і жыта і луг,
Я ім толькі, ім толькі, сябра і друг.
Аддамся я сёньні увесь адпачынку,
Бо чэрвень ня зробіць благога учынку.
Мне любя сягонья за садам старым,
І вокам і думкай над краем маім...

1924 г.

ЛІПЕНЬ

Поле маё каласіста-кудзёрае,
Сінія ў золаце ў ім васількі!
Ўсё вы залечыце, самае хворае,
Што узрашчаюць ў душы бедакі.

Добра, прывабна сьцяжынкай нястрогаю
Сунуцца ў хвалі дасьпелых збажын,
Ўспомніць дзяцінства і многае... многае,
Што засталося за праслам маршчын.

Хутка, о хутка сьцяблы каласістыя
Лягуць, як войска, ў дажынкавы пыл.
Птушкі з гняздоўяў зьлятуць галасістыя,
З фронтаў гаёвых ў паўднёвісты тыл...

І застануцца палеткі абдзёрыя,
Хмаркі над імі, нябёс бедакі...
Сьпей-жа, маё каласіста-кудзёрае.
Сьмейцеся мне, васількі, васількі!

1926 г.

ТЭТРАМЭТРЫ

Сунічку апошнюю гэтага лета
Сарваў я сягонья ды зьеў на мяжы.
Была яна сонцам цяпер перагрэта...
Раўнаньяў тут колькі і дум для поэты
На восенскім гэтым сухім рубяжы!

Салодка у роце. На сэрцы-ж гаркотна,
Хоць жоўтага лісьця навокал няма.
Ды вецер ад лесу навевам сьмяротным
Даводзіць, што сум мой ня так і дарма.

Сунічка і сэрца маё перагрэты...
Бывай-жа здарова ты, сіль цяплыні!
Сунічка праглынула сёньня поэтай,
Навокал дажатае жыта — зірні!

Калодзішчы, 26-VII-25 г.

КВЕТАЧКІ...

Кветачкі белыя, кветачкі кволяя
Яблыньку гэтую крыюць да ног.
Любасьці голяя, вусны зьмярцьвелыя,
Небам прыгрэтыя шэпты вакол яе,—
Ветрык сплятае кахана вянок.

Летам угрэюцца, зьнікнуць пялёстачкі,
Завязі дзень-у-дзень выйдуць у плод;
Родзяцца костачкі, хутка насьпеюцца,
Сокам нацягнуцца ў жніўні у распачы
Дзеткі паўдзённых санлівых пагод...

Лісьцікі жоўтыя, думкай каханыя,
Сьцелюць пад яблынькай мяккі дыван.
Далі нязнаныя, хмарачкі зноў тыя
Ветрам ад захаду дзесь адарваныя,
Голяя сьцежкі дажатых палян.

1925 г.

ВОСЕНЬ

Вецер, братка,
Адкуль ты дзьмеш?
Адкуль ты песьні свае вядзеш?
Чаго так сумна,
Чаго маркотна,
Багатадумна,
А мо, гаротна,—
Калі былінку
Да глебы гнеш?
Калі галінку
У крыж жагнеш?

І нейкі ўспомін
З душы ўстае,
Калі у комін
Лады свае
Зацягне мляўка
Той драматур,
А з дрэва каўка
Зьяціць на шнур...

Ах, восень—сьлёзы!
Цябе люблю,
З вачэй, як лістам,
Краплю зямлю.
Чагось жадаю,
Жадаю твораў,
Сяджу-чакаю
Нязнаных хораў
І жоўталіста
Сабе лаўлю.
Навокал мжыста,—
Ды я цярплю!

Тады павольна
У нетрах дум,
І слова здольна
Бяжыць на шум.
І рух душэўны
Тады мацней,
І верш напеўны,
Як пан Падвей.

1-IV-21 г. Адэса.

РЫТМЫ КАХАНЬНЯ

МАЙСКАЕ

Сяньна вяселі мае
На душы ах душы,
Ці то гукае таўшчым,
Ці то вочы твае?

Ах душы, што так добра, так хараша мне,
Ма вочы, што учора таму вочы твае.

Дзе ты знаходзішся? І куды
Уж адвядзешся аднаго,
Што ты прайшоў будзеш,
А я за тваёй Іду.

Я вядуць, куды ты ідуць з цябе ў нін раз,
Ты ж ведаеш, што яды ішо і што гэта мае!

Я і тваёму маюць
На сцяжынах Бяспы,
А з маёй маюць
Куды пачуць пачуць!

МАЙСКАЕ

Сённяя песня мае
Як лятуць ад душы,—
Ці то голас глушы,
Ці то вочкі твае?

Да-душы, мне так добра, так хораша мне,
Мо' затым, што учора сьніў вочкі твае.

Дзьве таполі ў ваду
Ўжо глядзяць весялей,
Стала траўка буйней,
Як па сьцежцы іду.

Я спаткаю, знайду, каго сьніў я ня раз,—
Гэта май, гэта май! Мо' і мой гэта час!

Я і сьцежку знайшоў
На спатканьне Вясны.
А з маёй сівізны
Кпіць натоўп матылёў.

Кажа возера мне: ты у люстра зірні
Ды разгледзь там сябе, ды да дому зьвярні.

Я вярбу абхапіў,
Галіны разгарнуў
Ды у люстра зірнуў,
Як-бы сам з сябе кпіў,—

А на тым беражку хто-сь ад сэрца пяяў!—
А на тым беражку хтось ў вяночку стаяў!—

Сівізна, сівізна!
Ці цябе утапіць,
Каб з табою ня сьніць,
Як сьмяецца Вясна?—

Але май, але май, але яблынь ў квяту!
Я-ж пялёткі яе ў свой вянок упяту.

Я у сьмяглы вянок
Прамінупых гадзін
Той пялёстак адзін
Упяту, як лянок,—

Мо' ад кветкі тае, ад дзіцяткі Вясны,
Набягуць на мяне счараваныя сны!

Хай-жа вочы мае
У твае зазірнуць,
Каб нам разам глынуць
Асалоды тае!

Паглядзі, паглядзі, як глядзяцца ў ваду
Дзьве таполі вось тут, і скажы: я прыду!

1922 г.

БЕЗ ЯЕ

Першая думка мая аб табе,
За табою апошняя думка імкнецца...
Дзіўнае нешта адчуў я ў сабе,
І часамі я чую— „чаго ён сьмяецца?“

Раніцай, толькі прачнуся ад сну,—
Я ўжо бачу твае азярыначкі-вочкі,
Шыйкі знаёмай запал-баразну,
Апалёныя сонцам пад шыйкай куточкі...

Праца звычайная, пойдзе удзень,
Я бадзяюся ў гуках натоўпу людскога,
Вобраз далёкі і блізкі, як цень,
Я-ж ня хочу з натоўпу глядзець на нікога!
Вечар раздумны надойдзе няўзнак,
Налятуць на мяне кажаны-лятуценьні.
Вербы заціхнуць, пахіліцца мак,
Як схіляўся і я да прывабных каленаў.

Ночка надойдзе, і зорак вянец
Усьміхнуцца у небе вачыма бурштынак...
Што мне бязьмежныя зорак канцы,—
Калі там не знайсці тых вачэй-азярынак!

ДЗЯЎЧЫНЕ

Не глядзіся ты ў вочы мае:
Ты загубіш спакой у той час;
Бо праз вочы глыбінь дастае,
Хто зірне ў мае вочы хоць раз!

Ты загубіш вясёласць гадзін,
Не пракоціцца болей твой сьмех,—
Запаную ў крыві—я адзін
Ды мой голас—над рэхамі рэх.

Жах ня ў тым, што табе палюблюсь,
Што кахаці мяне ты пачнеш,
Але ў тым, што я сам запалюсь,
Што на крыж ты мяне ажагнеш.

Што ад яскарак ясных тваіх
Пойдзе выбухам склеп порхавы
І падхопіць ён нас абаіх,
Той магутны вулькан агнявы.

Ты паверыш, што ў муках жыцьцё,
Што так званана „шчасьця“—няма,
Што ёсьць воля ды крыж—забыцьцё,—
Здавальненьне-ж ды шчасьце—турма!

І мы станем між сонцаў блукаць
У бязьмернай душы вышыні,
І мы будзем, як зоры, згараць,
Як сьвятыя, сьвятыя агні...

Зазірні-ж ты у вочы мае,
Калі зможаш да конца жадаць:
Там душа да душы дастае,
Каб кахаць—і згараць!

МАРАВА

З дарогі цяжкае змарнелы,
Са смагай ў роце і вачох
Пустыні сын ідзе дзень цэлы,
Бяз сіл стрымаць напружны ўздых.

Наўкол—пяскоў нязмерных выдмы,
Як човен той, плыве вярблюд;
Пустыні жудасныя відмы
Чакаюць нейкіх сонных цуд.

І вось, за спаленым узвышшам
Кавалак раю на віду:
То пальм цяністыя зацішшы
Вартуюць ціхую ваду!

Саўпраўдна ўсё: адкінь сумненьне,
Сьпяшайся жыўцы глынуць;
Ад смагі мартвай вызвалення,
Адаўшы вусны, сербануць!

І ён схіліўся, няпрытомны,
Здаецца, пальму абхапіў,
Пустыні зыбкай сын патомны,
Здаецца, вільгаці адпіў...

Аж не! То марава пустыні,
Паветра перагрэты дух,
Адбітак праўды бледна-сіні,
Праменьняў ценкіх вольны рух!

І смокчуць вусны камень голы,
І сьлёз няма ў сухіх вачох,—
Наўкол папалення долы,
З грудзей пустыні цяжкі ўздых!..

* * *

Часамі марава каханья
На сьцежцы жыцьця узрасьце,
Крыві адвечнае паўстаньне
Чырвонай кветкай зацьвіце...

Прывабяць вочы, як крыніца,
Як пальмы цень, панадны створ.
О, вусны дай! О, дай напіцца!
Каханья дай жывы узор!

Дай забыцьця густую чару,
Паверыць дай у сакавік,
Глынуць ад келіха, ад мары,
Што з неба сочыць маладзік!

Ён тут, пустыні сын патомны,
Ён верыць, верыць ў гэты май...
Глядзі: схіліўся, няпрытомны,
Ты чуеш, шэпча: „прабачай!“

Аж не! Прад ім паўсталі мары,
Ён ім паверыў, ён ім варт!
Што-ж смокчуць вусны на папары?
Што даў вясны прывабны жарт?

Здаецца, то была крыніца?
Вачэй празрыстых глыбіня?
Над тваньню мусіў ён схіліцца,
Дзе жаbam рай і квакатня...

Ў пясках бяздушных пацалункаў
Каханьня пальме не расьці!
Там не знайсці жывых малюнкаў,
Дзе толькі яшчаркам паўзьці!

І смокчуць вусны затапаны
Ад караванаў той пясок...
Паўстань, пустэльнік ашуканы,—
Оаз праўдзівы твой далёк!

МІЖ ЖЫТА, НА МЯЖЫ

(Романс)

Між жыта, на мяжы—учора, толькі ўчора,
Хто жыта тое зжаў, хто узараў мяжу?
Падсыпаў хто туды званцу і гірсы-гора,
Прымусіў хто мяне падліць сьлязін-дажджу?

А ўчора: колькі слоў і сьмеху бяз прычыны
Ад вуснаў ў вусны йшло, нібы вясно высок!
І колькі я разоў глядзеўся ў азярыны,
Як пацалунак бег, як хваляваўся зрок...

Пэрсыдзкім дываном здавалася нам глеба,—
А пацалунак бег; за ім сьпяшаўся я.
Па жыту хвалі йшлі, было у хмарах неба,
Але спрыяла нам таксама, як зямля!

І даравала ты, і першы пацалунак
Пасьля нямых пагроз, як птушка, ціха сеў...
Дзявоцкіх пільных дум ён быў як паратунак,
Як-бы прасіць мяне аб нечым ён хацеў...

Ляжала кніжка тут—нявольніца спатканья,—
Так ухвалілі мы, калі у жыта йшлі,
Але цікаўны том раскрыла нам каханьне,
І колькі ў ім поэм пякнейшых мы знайшлі!

Ці-ж выгін вуснаў тых ня лепшыя два вершы,
З чырвонай літары пачатак вечных слоў?
Сачыстых рытмаў гук: „Ты першы, мілы першы,
Што косы у вянок так няпрыметна сплёў!“

А вочы ясныя—найлепшыя поэмы
З усіх, што праз папер пусьціў машынны друк?
А пасмачкі твае—няпісаныя тэмы?
А жарт, ў два акты жарт каханых сонцам рук?

Хацелі плакаць мы над жудасьцю, над горам,
Што бог, каханьня бог праз нас дае другім,
Але прырода ўся нам пела ў вушы хорам,
І месца ня было ля нас сьлязам благім...

А сёньня я адзін. І могілкамі сталі
І хмаркі ў вышыні, і людзі, і сады...
Дзе ўчора нашае? Дзе вусны, што шапталі?—
І зноў заместа „мы“,—асобна—„я“ і „ты“...

1922 г.

САМ—БОГ

Я сёння маюся багом,
Усім старажытным, паганскім:
Таму, хто дасюль Пяруном
Завецца па сьвеце славянскім,
Што сыпе маланкі ды гром,
Што рушыць лясы ў буралом,
Што шляхам ідзе крывічанскім...

Да пастыра статкаў зьвярнуць
Здароўніка-лекара хворых:
Велесу старому малюсь
Ад імя унукаў дакорных.
І сам тым малітвам дзіўлюсь,
І сам перад богам хвалюсь,—
Імкнуся у рухах пакорных...

Багіні, што воўну скубе,
Макушы, сястрыцы Велеса,
Малюся у гэткай кляцьбе.

Мне радасна, праўнуку лесу,
Што веру знайшоў я сабе,
Хоць з вераю быў ў барацьбе:
Малюся сястрыцы Велеса...

Стрыбожа, увагу зьвярні,
Стрымай ты вятры з па-над мора,
У вочы праўнучы зірні:
Няма ў іх ні каліва гора!
У вачох запалілісь агні,—
Стрыбожа, ты іх барані,
Ня дзьмі ты вятрышчам ад мора.

Русалкам, сястрычкам крыніц,
Маркотным маім берагіням,
Малюся схіліўшыся ніц,
Малюся дзявоцкім багіням,
Цягнуся да гэтых сястрыц,
Гляджуся у люстры крыніц,—
І дзякую русым княгіням!

Ўсім ціхім малюся багом,
Насельнікам ёўні і хаты,
Куцьцёй што жывуць, тварагом,

Усёй стравай, чым хаты багаты.
Яны мне спрыяюць кругом,—
Я-ж сёньня зрабіўся крылаты!

Ахвяру я вам прынашу:
Сярэбраны келіх сьлязінак!
І толькі аб тым і прашу:
Хай цягнуцца плыні гадзінак,
Што сёньня я ў сэрцы нашу,
Чым смутак душы разваджу,
У чым цмок адзіноцтва загінуў!

Малюся і сьлёзы лію...
Душа—нібы фарбы вясёлкі,
Душа—нібы птушка ў гаю,
Душа—нібы красачкі-зёлкі!
Я сёньня—Адам у раю,—
Адвечную песьню пяю,
Бягу па прыступках вясёлкі!

Праз вочы даведаўся я,
Што я ужо сёньня каханы!
І роднай зрабілась зямля,
Братамі—лясы і паляны!

Адно ў мяне слова: мая!
— Вясёлка, Вяснянка!—А я?
А я,—як вяночкам прыбраны...

Ї сёньня я сам, як Пярун,
Я бог, бо я шчыра кахаю...
Падайце мне ліру ў шмат струн—
Я песьню ад песьняй зайграю!
Я сёньня, як продак-дзікун,—
Я сёньня—Ярыла-ігрун,—
Каханы, кахаю, кахаю...

ВАНДА КАРСАК

Ванда Карсак, чараўніца радзімага краю,
З гораду йшла, калі стрэліся вочы у нас,
Цёпла было і цяніста было каля гаю.
Добра было! Як учора ўстае гэты час.
Слоў ня было. Толькі вочкі ды зубкі—пачатак.
— „Ванда Карсак!“, свой дзяўчына азначыла
род.

Што за імя? Мо' прыдумала зубкам ў дадатак?
Я ня спытаў ды назваўся:—„Даніла Чачот!“—
— З гораду я. Працаваць захацелася ў вёску.
Рукі мае занудзіліся там па сярпу,—
Сьмехам яна акрапіла зьнячэўку бярозку,—
Вёска мая вунь на гэтым лясістым гарбу.—
Сам я блукаў па палёх, па лясох, па сядзібах!..
— Можна да вас?—я спытаўся у Ванды Карсак.
— Ну, а чаму-ж?! Крыху сумна для вас будзе
хіба...

Хто вы такі? Падарожнік, студэнт ці батрак?..
— Вам як здаюся?—пытаньнем я даў на
пытаньне.

Шчырыя вочкі тады адказалі сьмяшком.
Я-ж, падарожны, аддаў тут і волю дазваньня,—
З шляху сыйшоў ды зрабіўся яе батраком:
Бацьку касіў, а дачцы аддаваў адпачынак.
Бацьку—тарпы, Вандзе я песьні складаў.
Песьні пяць я ішоў на мяжу, у адрынак,—
Але-ж і лецейка з ёй, лецейка з ёю спазнаў!

Лета прайшло; з летам і песьні Данілы.
З ліпы асыпаўся лісьць. Толькі рабінкавы жар
Чырваньню ягад гарыць,—ясна, балюча і міла,
Нібы ўспомінаў плынь, вобліку роднага твар.
Вольны цяпер, ды і волас прасяк сівізною.
З твару зьбялеў і даўно ня бываў на таку.
Але бывае зацішнаю, вольнай парою
Сьцісьнецца нешта ў грудзёх, і балючай што
раз на вяку.

Сокі палёў пераймаюцца неяк ў сьлязіну.
Сонца заходзіць. Рыхтуецца выляцець шпак.
Сумна гляджу на чырвоную ўдоўку-рабіну.
Многа стаіць іх на восень па нашай краіне,
Сьпіць пад аднэй шэравокая Ванда Карсак.

1925 г.

МАРЫНКА

У Марынкi—нiчога, анi!
Як калiнка яна—адзiнота,
Нi бацькоў у яе, нi раднi,
Ёй адно толькi,—жыць ёй ахвота,
Грызьцi кнiжку, стаяць каля плоту
Ды глядзецца ў лiпнёвыя днi.
Але-ж вочкi ў Марынкi—агнi!
Не пазнаеш,—цi сiнь, цi чарнота,
Так стаяў-бы, здаецца, ля плоту,—
I нi гуку, нi слова, анi.
Хоць шапнуць ёй даўно ёсьць ахвота,
Што па сэрцу мы, мусiць, зраднi...
Мо', як высветляць ў небе агнi,
Ды туманчык пацягне з балота,
Крадучыся, прайду каля плоту,
I, як сьпевы зацiхнуць,—анi,
Я шапну ёй, што жыць мне ахвота,
Што праходзяць лiпнёвыя днi.

1926 г.

ДЗЯЎЧЫНЕ

Ты з пярсыёнкам, дзіцё, над вірком ня гуляй:
Сасьлізьне ды зарыецца ў мокры пясок.
І каменьчык яго, дарагі табе край,
Мільгане з глыбіні праз халодны вірок.

Так з сардэчкам бывае ў ліпнёвыя дні:
Жартаўне, каб прывабіць праменьчык у гай.
Мільгане і агоньчык там зрокам у зрок,
А дзяўчынкін тады дыямэнт ўспамінай!

1910—1926 г.

ПАДОВНАСЬ ІЎ

Я змыўшы пашару з та-ва-ва жоры,
 Асцякоў як ушчылае тэмаі.
 Як ушчылае тэмаі дэ гора,
 І дэма, і дэма, і дэмаі.

На дэма і дэмаі, і дэма,
 Тэмаі дэма і дэмаі дэма і дэмаі.
 Ушчыла і дэмаі, і дэма і дэма,
 Нешчы багачы-та дэмаі дэма.

Нешчы дэма і дэма і дэма і дэма,
 Дэмаі, дэма і дэмаі,
 Баласчы дэма і дэма і дэма,
 А у дэмаі, — і дэма, і дэмаі.

І дэмаі, і дэмаі дэмаі,
 Нешчы дэма і дэма і дэма,
 Тэмаі дэма і дэмаі, дэмаі,
 Тэмаі дэмаі, дэмаі.

ПАДОБНАСЬЦЬ

Я сягонья глядзеў з па-над мора,
Аблакоў як грамады чакалі.
Як угледзецца: горы ды горы
Ї ідуць, і ідуць, як паўсталі.

На душы ані хмары, ні гора,
Толькі думкі пльвучь дзесь глыбока,
Ўсьлед за воблакам, ў неба ад мора,
Нешта бачыць там земнае вока.

Яно бачыць ў гарах сухадолы,
Лугавіны, равочкі, зіяньні,
Беласьнежныя доли-купбы,
А у іншых,—ні твару, ні званьня!

Ї жывучь, і пануюць грамады,
Нібы тамака нехта будзе:
То званіцу ўзьвядзе, колёнады,
То ізноў раскідае, зруйнуе.

Гэта-ж толькі халодная пара,
Што ўзнялася ад сонца з-пад мора.
Туманы бяз выразу, бяз твару,
Што нясуцца ад ветру пакора.

Во гара распаўзлася у хмару,
А званіца у попел крышыцца,
І няма сухадолу, папару,
І ўсё царства па ветру імчыцца...

Ў скалыхнулася парай, ўзнялося,
Расплылося, што моцна стаяла,—
Бо варушыць стыхія і косіць,
Што калісьці сама ўзбудавала.

Але, пэўна, дзе-небудзь далёка
Зноў згуртуюцца стромкія горы.
Паглядзіць, паглядзіць на іх вока,
На спрадвечныя горы-узоры,—

А пабачыць: ні гора, ні суму!
На душы толькі цень ад задумы,
Толькі вочы, як тыя ахвяры,
Толькі думкі, як зельле ў папары.

1921 г.

МІНІЯТУРКІ

1. МОГІЛКІ

Чэрава з чэравам ціха суседзяць.
Роўна, паважна ляжаць касьцякі.
Сцэну апошнюю трагі-комэдый
Чынна бяруцца прыбраць рабакі.

18-III—25 г.

◆ ◆ ◆
◆ ◆ ◆

2. НЕБА

Курава дыму, модлы і мары,
Пара з балота, вочы поэтаў,
Жэрлы цікаўныя труб-тэлескопаў—
Цягнуцца, прагнуць да неба, у неба...

Неба прыймае, неба бястварна:
Дыму адказам—сіні праменьні;
Пары і марам—громы і хмары;
Шклу тэлескопаў—зор сутарэньні...
Толькі на модлы—мала адказу!

3. СЛАВА

Для дробных душ—агонь сьвячы,
Што паліць крыльлі машкарыльлі,
Але і моцным—не ўцячы,—
Ікару¹⁾ сонца паліць крыльлі.

Вось слава—кожны пусьціць зрок!
Жыцьцё,—што пыльны шлях бяз ценю...
Портрэт, ці бюст, ці слоў вянок,—
Хіба мо' спаць латвей, як гэні?!

28-III—25 г.

¹⁾ Па грэцкіх мітах Ікара апаліла сонца, калі ён узляцеў да яго.

ПАД БУБЯНЦЫ

1. Дарога

Гэй вы, вольныя паветры,
Грудзі белыя сьнягоў,
Беларусі нашай нетры,
Шпаркі коні,—дзілінь-боў!

Парка цугам дзілінбоміць,
Шэрань шэрстку серабрыць,
А мароз аж санкі ломіць,
Ў палазох адно трашчыць...

Завініся у аўчыны
Ды глытай вачыма бель,
Па калдобінах—пуціны,—
Проста ў родную купель!

Як зірнуць, малюнкi пішуць,
Сонца, хвоя ды сьнягі.

Фарбы іхнія аж пышуць,
Нібы таюць ланцугі.

Вольна ў полі! Толькі вузкі
Рэйкі сьлізкія шляхоў.
Даць дарогу,—коням грузка
Плысьці ў вір пухавікоў!

Нам насустрач панам едзе
Распрыгонены мужык.

Мы аб'едзем, ён аб'едзе:
Водгук роўнасьці вялік!

Ён аб'едзе, але гляне
Вокам вострым на „панкоў“.
Як ня скажа: „Ці то, пане,
Сталявацца ў вёску зноў?!“

Ня пужайся, беларусін,
Мы ня грозныя паны:
Едуць ў вёску бяз прымусін
Гарадзкія лятуны.

Новай вёсцы на спатканьне,
Як браты, нясемся мы,

Бачым школ адбудаваньне,
Дзе былі паноў дамы.

Ды каб вашыя паветры
Ў грудзі нашыя ўвайшлі.
Селянін, раскрый-жа нетры,
Разгарні свае палі!

2. Маёнтак

Ноч. Агні. Пад лесам-садам
Прытуліўся гурт сяліб.
Па аголеных прысадах
Цені ходзяць... Скрып ды скрып...

Цені ходзяць ўздоўж аборы,—
Вунь, пільнуюць стайні ўход.
Вунь, як нейкія дакоры,
Супынілісь ля варот.

Ці то муры, ці то цені,
Што дае начная сіль,
Што пахмура, ў задуменьні
Нас чакаюць... дзілінь-дзінь!

Нас сустрэлі наперш брэхам.
Сенцы скрыпнулі суздром.
Маразяным, гучным рэхам
Адазваўся „панскі“ дом.

Сустрадае, прывітае
Мова родная твая.
„Двор“ ужо панкоў ня знае,—
Тут працоўная сям'я!

3. Елка

У напужанай залі,
У люстрах—крышталі,
Прыбраўшыся ў цацкі—агні;
То-ж елка-княгіня,
Дзяцінства багіня,
Стаіць, ня хісьнецца, ані!
Ўжо скачуць малыя,
Рассуньцесь старыя,—
Паркету, паркету дзяцём!
Тут лёны, тут грэчкі,
А ў вочачках—сьвечкі.
Мы елаццы песьню сьпяём:

„Паміж родных сястрыц,
Ўсіх лясоў вартаўніц,
Я расла,
Сьнег трасла...

Падыйшоў раз дзядок,
Мяне, елачку, ў бок

Сек ды сек,—

Зьвёў мой век!

— Для каго-ж ты, дзядок,

Мяне, елку, звалок?

— Для дзятка.

Їх часок...

Дзеткі будуць пяць.

— Хто-ж лясы вартаваць?

— Еленкі

Зеленькі?..

Гэтак заля, як-бы хаткай,

Стала дзеткам батракоў.

Ой, ягняткі, ой, піскляткі,

Хай пайграе ваша кроў!

Ўжо змарыліся,—да хаты!

Час ля печы адпачыць.

Сёнья будуць сны багаты,
Дзеткі будуць „цуды“ сьніць...

4. Полечка

Елку адсунулі ў кут.
Зараз заскачуць „дзядзькі“,
Цётчкі-„панечкі“ тут.
Аж зіхацяць дзяцюкі!
— Ну, хлапцы, пачынай!
— Вальца?
— Кінь, не замінай!
— Польку!—Дык шкада пальца!
— Табе? Ладзь ляпей скрыпку
Ды смыкам—раз!
— Дзядзька Тарас,
Полечку, шыбка!
Ножкі ў скачкі, вочкі ў вочкі,—
Вось і полечка, браточкі!
А чаму-ж нам не скакаць,
Калі ўмеем працаваць.
Бо учора на таку
Было поту мужыку,—
Сёнья-ж ён ідзе у рад
паркетаў панскіх сват.

Днюе—плача. Ноччу—скача.
Зноў пацее, небарача.
Хто так здужае скакаць
Ўлева, ўправа паддаваць?
Як трымае панскі дом
Гэткі топат, дым ды гром!
Стогнуць сыцены, столь-крышталь,
Што ня быў тут гэткі баль...
На таполях крумчакі,
Тут у залі весьнякі.
Трмут-а, трум-та, скок ды скок,
Весяліцца свой браток,
Ядзя з Янкі нібы кпіць,
Костусь з Ганкаю муціць,
А у дзядзькі Міхася
Дыбам поўсьць, як у лася.
Ножкі ў скачкі, вочкі ў вочкі,
Гэта-ж полечка, браточкі!
Хто умее працаваць,
Ці-ж ня здолее скакаць?!

5. Зоркі

Над домам, над лесам
Сузор'і, як вочы, гараць.

Пад гэным бязмоўным навесам
І тыя, ўначы што ня сьпяць,
І тыя, што сьпяць непабудна,
Што рвуцца, што ходзяць марудна
Сузор'і гараць і гараць!

* * *

Пад імі гумно і прысады,
І гэны пануючы дом,
І пекны фронтон, колёнады,
І сьнег за пабітым вакном,
І гэтае белае поле,
І гэтая сьнежная воля,
І коняй далёкіх—бом-бом!..

* * *

Пад імі, што тут панавалі,
Пад імі, што верх узялі,
Што ў пекнай, асьвечанай залі
Віншуюць свае мазалі.
Ўсё крыюць спрадвеку сузор'і:
І могілак цьмяныя ўзгор'і,
І насы на белай ральлі.

* * *

Гарэце, сузор'і, гарэце
У гэты таемнасьці час!
Аб лепшым аб чымсь варажэце,
Каб злучнасьці вугаль ня згас!
Каб бубны аб вольнасьці білі,
Каб сыцягі трымалі, насілі,
Каб людзі цягнулісь да вас!

6. Зварочаньне

Зноў на коні, зноў на сані!
Ў грудзі белыя сьнягоў!
Паздарова, вёска-пані,
Разьвіталіся: боў-боў!

Вонках хаткі і сялібы,
Збудаваныя наноў;
Дахі вышай, болей шыбаў,—
Дар сваіх кіраўнікоў.

Цераз белыя паляны
Зараз ўедзем ў хвойны бор.
Як на сьвята ён прыбраны,
Сонца з сьнегам тчэ узор.

Ў дарагіх княжацкіх шатах
Елкі важныя стаяць.
Їх выгляд якісь калматы,
Сном зімовым яны сьпяць.

Лес прыбраны, усыплёны,
Закаханы у зіму,
Сьнегам, цішай паланёны,—
Змаляваць цябе—каму!?

Ехаць, ехаць так бясконца,
Слухаць кволяя званы,
Праз чароўныя ваконцы
Бачыць казку, як яны.

Лес глыбокі, лес спрадвечны,
Ты чаму кароткі стаў?
Казка сьнегу, сон баечны,
Што так хутка ты прапаў?

Горад, крамы. Людзі, людзі,—
Фабрык, гандалю сыны...
Ўжо ня поле,—ціснуць грудзі
Вулак гулкія званы...

8-ІІ—1922 г.

ПЕРАЛОМ

(„Гвалт над формай“)

Я—сын твой, магутнае Слова!
Палова
Душы маёй і народу.
Новае слова пішы,
І сьпявай, і крычы, і пішы!
Калі трэба,—аблай!
Лоўкай лаянкай лай,
Асабліва ў горадзе,—
Хто падлезе, падчэпіць у горадзе,—
Па мордзе, па мордзе
Надавай ды наперад сігай!
Я—сын, не чапай-жа матулі!
Што загулі, як пчолы ў вульлі?
Не падабаецца,
Што лаецца?
Мужык?
Але шык! Але шык!

На вачох, на вачох ён расьце!

У хвасьце

Ужо тыя, што ўчора сьмяяліся,

А ты йдзеш і ў яму ня звалішся!

* * *

Мы ўсе—твае дзеці, Слова:

Я і мужык, і дзяўчынка,

Што песьні сьпявае з падмосткаў:

Костка

Адна у нас, чорная костка

З чырвонай крывёю,

Мы з ёю

Прайшлі праз вякі,

Праз шляхі й правулачкі

Гістарычныя.

Жарцік—прагулачка!

З левага боку кароль

Пад Кракоўскую столь;

Управа—цар і баярын,

А з імі

Князёк—татарын

Казанскі.

Род панскі хутка да іх прыстасаваўся.

Застаўся

Скалой толькі ты,

Мой братка мужык,

Ды дзяўчына,

Што песьні у полі сьпявае

І творчыя словы раджае

Ляпей за старога Скарыну.

* * *

А я ўжо зьявіўся—пасля!

Хто я?

Грамыка?—Ды не!

Ён лыка

Толькі на лапці мае назьдзіраў,

Калі новае слова шукаў.

Над „купалаў“ усіх я Купала,—

Варажбітка мне так нагадала.

З усіх каласкоў-васількоў,

Ад дзядоў што ідуць, ад вякоў,

Я Колас!

Вы чуеце голас? Ён блізіцца, нізіцца...

Волас

Хай дыбам стане у вас,

Калі прыйдзе той час,
Час радасьці Новага Слова!
Умова? Якая ўмова?

Ніякіх умоў дзеля слова,
Калі яно новае слова!
Грэцкая дзеўчына Фрына
Калісь-то зьявілася голай

На сьвята.

На гульбішчы гулы гулі,
Але не глядзець не маглі!
Так. Слова народнае—Фрына
З поэтай прыдбае нам сына.

Ён прыдзе, далі-бог!

Сварог-пярун!

О, колькі струн, ненацягнутых струн,

Трэба яшчэ працягнуць

Ад сэрца да сэрца,

Ад душы да душы!

Адзін з „купалаў“ сказаў:

„Годзе жыць у паняверцы!“

Каб паверыў-жа ён сам

У Новае Слова!

* * *

Браточкі мае, песьняры!

Да зары,

Да гэтай во пары

Вы сьпявалі аб чым?

Аб нядолі... неабсеяным полі...

Ад болю па волі

Вы сьлёзы лілі.

Досыць! Даволі!

Вочы ўгару! Вышэй, вышэй!

Не маліцца!

Падсохла ўжо тая крыніца,

Ўжо вогнішчы там раскладаюць,—

Вы бачылі, чулі?

На вогнішчах босыя маюць

Ўжо слуцкія бэры,—ня дулі.

Вы сьпявалі пра гора?

А хору, басаногага хору,

Вы чуеце гимны?

Крыху дымны гэтыя вогнішчы, дымны.

Але гимны нясуцца,

Пабедныя гимны!

Бедныя, бедныя вы,

Што іх ня чуеце!
Ўсё яшчэ вы па хатах начуеце,—

А хат ужо няма!

Палацы багатыя будуюцца,
Гулам гудзіць басаногая вуліца,

Ня пужайцеся,

Лепш кайцеся!

Басаногія пройдуць праз вогнішчы,
Пройдуць, каб бульбу сьпячы,
А там новае йграюць, нясуць трубачы.

Не ўцячы вам ад іх,

Не ўцячы!

Гэй, кавалі, грабары, асначы!

Грайце!

Тра-та! Ля-ля!

Гудзіць зямля!

Палі, палі! Хто ня з намі,—

Валі, валі!

Плі!

* * *

Няма! Нічога няма!

Ня лайце!

А дзе-ж пролетары?

Праз вогнішчы скокнуў на сонца,
Пасядзеў там, як Дары
На троне,—
І зноў праз ваконца
На зямлю!
І тут запанаваў новы чалавек...
„Ад веку мы спалі“...

* * *

Спачатку было слова.
І слова—да бога,
І бог—тое слова.
Вось умова,
Сьвятая умова!
Разумейце, языцы,
Браточки, сястрыцы!
Шукайце, шукайце вы Слова,
Ўсё новага моцнага Слова!

* * *

Мы ўчора былі толькі галы:
Шукалі папараць Купалы,
А сёньня мы, уцекачы,

Завойстрым войстрыя мячы!

Сячы ўсе формы

І крычы!

Мы толькі рытмам, маршам цвёрдым,

З паглядам жудасным і гордым,

Бяз формы-вопраткі

У сьвет!

Ўсе сьцягі—пад ногі;

Мы—богі!

Убогія богі!

Дык кіньма хоць сьлед!

Навука, гульня, констытуцыя,

І нават сама

Рэволюцыя,—

Ўсё гэта трэба нам,—

Не панам!

Мне!

Браточкі, браточкі мае!

У вочкі, у вашыя вочкі

Дайце цяпер зазірнуць!

Вашага суду глынуць:

Вар'ят! Вар'ят!

Так, так! Я ваш сабрат,

Трэба гэтага, трэба!

Вар'яцтва—кавалачак неба,
Новага неба,—
Вось нашая глеба-ралья,
Дзе новы грымоча Ёльля!
Трэба быць па праўдзе з народам:
Народ вісеў на крыжу,—
— Я праўду кажу.
Трэба і нам на крыж,
На крыж шуканья—вар'яцтва.
Я—брат твой вар'ят,
Дзеля брацтва!
Вось мой пяснярскі рэглямэнт—
Я знаю, што трэба рабіць.
Амэн!

16-VIII—22 г.

СЯМІМІЛЬНЫМІ КРОКАМІ

Беражысь, беражысь!
Па табе я ўразгон сямімільнымі крокамі,
Беларусь, Беларусь!
Што рабіць? Засьпяваць?
Загудзець старажытна прарокамі,
Ці на вырай зьбіраца,
Як гусь?

* * *

Крок за крокам, крок за крокам.
Не, ня хочу быць прарокам!
Што прарочыць? Долю? Волю?
Лепей ходу даць свавольлю!
Кій у рукі, добры кій!
Поту хопіць: лі ды лі!
На вырай?
Не, пачакай! Пакуль валадаю я лірай,

Ад гэных узгоркаў, ляскаў,
Ад гэтых сухменьняў-пяскоў
Я не палячу!
Лепш засьпяваю
Пра студзені, маі,—
Бо маю нахіл да сьпеваў і волі,
Але сьпевы мае не бяз солі!

* * *

Гасьцінцам пакуль-што іду,
Нібы тым знаёмым гасьцінцам.
Вітае мяне толькі лес,
А хаты пакуль-што чужынцам
Лічаць мяне. Нішто.
Іду, браточкі, адзінцам.

Але ўперад сямімільна
Патрабуе час наш пільна.
О, я пэўны, няпрыхільна
Тут спаткаюць. Вокны шчыльна
Пазачыняць, пазамкнуцца,—
Кінь, бо ёсьць куды імкнуцца,
Калі ходзіш сямімільна!

* * *

Праз грэблі, праз вёскі,
Як госьць той нябоскі,
Їду, узьнімаючы пыл.
Бярозак фарботы
Прыдбаюць ахвоты,
Праз дрыгву і дроты,—
Калючыя дроты,—
Ускок.

Мне добра. Навошта мне боты?
Ўжо босы:

Добрыя боты на ўласны капыл,
Добра у іх узьнімаецца пыл,—
Крок-у-крок!

* * *

Пах. Над палямі пануючы пах.

Пах дажынкавай працы.

Дажынкi, дажынкi ідуць!

Спаднічак дружынкi

І снопiкi,

Як бязвольныя попiкi.

Каля іх—Марысі, Парасачкi,

Гэтых вёсак працоўных маіх
Пекнагойныя красачкі,—
Усё жнуць, усё жнуць!

* * *

Утаплюся ў табе, Беларусь,
— Утаплюсь!
Утаплюся ў тваім азярынцы-бало-
цейку,
Зацягнуся пад раску-чарот,
Зачаплюся нагою бязботай за
плоцейка,
За калючы за дрот.
О, мае вёскі-бярозкі, гасьцінныя!
О, мае сьпевы, сярпова-дажынныя!
Потныя пахі, працоўна-няспынныя—
Янка, Сымонка, Габрусь!

* * *

Але кінь, лірнік, лірнічаць лірычна,
Сьпявай мацней!
Смык нацягні, а драматычна,
А весялей!

Алею лі, алею хопіць
Ў душы тваёй.
Ты бачыш: зацьвілі каноплі,
Ўсё сінякветныя каноплі,
А над ральлёй!
Алеем тым кроплі спыні—
Крываточыны-кроплі,
Раны вякоў.
Зірні ў іх, лірнік, зірні:
То ўжо не каноплі,
А сьцяг парабкоў.
Батракі, батракі!
Бураломных часоў ветракі,—
Разьвярнецеся крыламі,
Панапружцеся пасамі-жыламі,
Патагонных вякоў крапакі!
Ад вятроў ужо гнецца чарот.
Будзе вам, ветракі, умалот,
На вякі вам дастане мукі.
Вось пяюць, вось пяюць батракі:

* * *

„Паўстань пракляцьцем катаваны“ ...
„Зірнула сонца у ваконца,—

„З кляўцом накрыж злучым мы серп;
„Пад імі сноп, над імі сонца,—
„Вось наш батрацкі новы гэрб“.

Вось гэты батрацкі сьпеў,
Як дажынкавы пах,

Над палямі пануе.

Ён часамі прыводзіць у жах.

У заклёты, скрыгочучы жах.

Тых, хто сьпявае дасюль: аліюя!

А мая Беларусь дык сьмяецца.

Ёй здаецца, што сьпеў парабкоў

Разам з пахам дажынным зьліецца.

І я сьмяюся з табой, Беларусь,

Бо ты—ня толькі мінулая,

Ты—сучасная, шматчулая,

Ты і будучына бязьмежная,

З іншымі працоўнымі сумежная,

Вялікая,

Бяспрытульным—прытульная.

* * *

О, Купала, мой родны Купала!

Пракукуй, пракукуй ты пра нас,

Як зязюлька табе кукавала,
Калі маці калыску качала,—
Пракукуй пра цікавы наш час!

О, мой Колас, мой ціхі Якуба!
Я ў куток прытулюсь, прытулюсь
І чакаць буду новага шлюбу,
Што зьяднае атрамант Якуба
І працоўных Зямлю—Беларусь!

Ясакарык-Бядуля,—
Гулы, гулы ідуць аб табе,
Як ля вульля.

Ты зьбіраеш у соты,
У поўныя соты творчасьць народную;
У цябе дзьве істоты, зьліліся істоты...

Зразумеў ты працуючых цноты
І паняў ты зямельку угнойную, родную.
Гартны, Гартны, пясняр пролета-
рыяў,

Што злучыліся вась ад татары.
Ты сьпяваеш аб тых, што ад Нёману
Загудуць, загудуць новым гоманам.

Ты куеш для іх вершы згартнелыя,
Кавалёў, гарбароў сьпевы сьмелыя
А ты, наш Чароцік зялёны,

Кудзелька, вазёрны чарот,—
Ужо ставіш поэмам законы,
Перайшоў старажытнасьці коны,
Вольны, босы,—у брод, усё ў брод!
Дудары-песьняры мілагучныя!
Разам з тым вазярком, дзе купаецца гусь,
Разам з тым хвайнячком,
Разам з рэчкамі злучнымі,
З пролетарскімі сьпевамі ўключнымі,
Вы—мая Беларусь!

Загляджуся я тут, патаплюсь!

Калі-ж не, дык ізноў сямімільнымі
крокамі

Праз цябе, праз цябе!

Загудзець пра наступнае тымі прарокамі

Ды ісьці за кляўцом ў барацьбе!

Праз капліцы, праз балоты,

Дзе хістаюцца чароты,

Абадраўшыся аб дроты,

Сямімільна крок-у-крок,—

Не глядзі ужо ў бок!

Лепш скідай сваю кашулю,

Што табе дала матуля,

Падарожнічай бядуляй

На кашулі кроў,—дык сьцяг
Будзе добры, гэта-ж жах!
Ды у рукі добры кій.
Поту хопіць,—лій ды лій!—
Мо' па хатах няпрыхільна
Тут спаткаюць. Вокны шчыльна
Пазачыняць, пазамкнуцца,—
Кінь, бо ёсьць куды імкнуцца.
Дык імкніся сямімільна!

1922 г., чэрвень-ліпень.

МІЛЬЁН

I

Чырвоная ночка.
Бялюткі сьнег.
Ні хаты, ні хлявочка,
Ні жартаў, ні пацех...
Эх, прытулі сыночка.
Эх—грэх, эх—грэх!

* * *

Дык-жа на ўсім сьвеце
Вецер, братка, вецер,
Завіруха круціць.
— Хлопцы, спрытны будзьце!
Зьбіў саўсім падноску,—
Каб на вёску, ў вёску!

II

Вёска, ці маёнтак...
— А-ну, адчыняй,

Пакідай ложка!

А з хаты хрыпіць „контак“:

— Пачакай, пачакай трошку...

* * *

— Матка боска,

Колькі іх, колькі!—

Шэпча старая,

Дзьверы адчыняе.

У адказ армеец чырвоны:

— Кінь старыя паклоны,

Кінь матку боску,

Сядай цётка, закурым папіроску,

Дык пройдуць і ойкі і болькі,—

Ці-ж мы паны?

— А то не! Я думала: яны.

Ну, дзякуй богу, дзякуй...

— Добра! Ня ўжываеш табакі?

— Не, родненькія, не:

Старэнькая ўжо, сівенькая...

Пайду паклічу дзеда і сына

(„Ва імя ойца і сына“),

Схаваліся, думалі: паны-палякі,

Аж гэта свае палкі...

— Ну і цётка,—
Далі бог, як тая малодка!
— Паклічу, прынясуць саломкі...
— Нясі, нясі,—
Спаць будзе ёмка...
Толькі да сябе не прасі:
Змарыліся.
Ха-ха-ха!

* * *

Вясёла ім, молада...
Пагаварылі, пакурылі,
Улажыліся,
Шэрымі дзіркамі прыкрыліся:
Ці-ж ім пужацца холаду?

III

У хаце ночка,
За вакном сьнег.
Сьпяць у куточку,
Сьпяць без пацех...

* * *

Цік-цік... цік-цік,—
Гадзіньнік за сьценкай

Б'е свой час.
Зьнік-зьнік, яшчэ зьнік...
— Зьмілуйся, панбуг, абарані нас!
Бабуля моліцца за сьценкай,
Як заўсягды,
Як і тады,
Калі была паненкай.
А Езус, зьвішы ў куту,
Глядзіць на сьпячых чараду,
Да модлаў ён здаўна прывык.
Дык вось сталёвы, мокры штых
Рабрыну панбугу падпёр:
З прасонку пхнуў ружжо Рыгор...

* * *

Ўкруг ног Езуса пацеры
Дзядоўскія вісяць.
Сыны зямліцы-маці
Далей упокат сьпяць.
Бягуць ад іх „пагонныя“,
За імі ўсьлед чырвоныя.
Дык трэба-ж ім спрасоннае
Пусьціць слаўцо ўздагоннае,

Каб хоць слаўцом дагнаць:
„Бяжы, там Вісла—маць!“

IV

Сьпіць пад сьнегам раніца,
Сінь-лясок туманіцца...
— Што-ж я выйшла, ды куды?
Ці-ж пазбыцца мне нуды?
— Дзеўча, ўзімку вёсанька!
Хай чакае кросанька;
Ты Алеся, я—Рыгор.
Сьпяць армейцы, сьпіць і двор!
Глянь-зірні на зорачкі,
Вочкі пакажы,
Не сьпяшайся ў норачку,
Ціха, не бяжы!
Во, і спатыкнулася на аборачку...
— Пусьці!
— Адзін пацалунак, дзяўчына,
Апошні ад роднай краіны;
А там, у здагонку за панам
Мы пойдзем, і хто яго знае,
Што братку-Рыгора чакае...

Сказаў і глыбака так глянуў,
Нібы прадчуваў тую рану...

* * *

Дзяўчыніна сэрца „тук“ блізка.
Схілілася вочкамі нізка...

— Ня хочу! Ня верыш ты ў бога!
Рыгор у адказ ёй:—Ў якога?

— Ну, бога, звычайнага бога...

— Ёх многа, галубанька, многа...

— Які ты! У пана Езуса!

Усьмешка скацілася з вуса,
І вырас прад дзеўчай Чырвоны,
І рушыць пачаў забабоны.

* * *

Пачаў ён, як Шатан праклённы,
Зьдзіраць прад вачыма заслоны.

Ды часам, каб сэрцу даць згоду,

Паказваў ёй на прыроду.

— Майсей, твой пан Езус, ды Буда

Далі нам слоў пекных аж груды,

Але тыя словы бясьсільны

Зьмяніць гэты холад магільны,
Пазбавіць хваробы і сьмерці,—
Ці верце вы ў іх, ці ня верце...
— Бяз бога няможна, няможна.
А сэрца дзяўчыны „тук“ блізка.
Стаіць перад ім асьцярожна.
Во, зорка скацілася нізка...
— Галубка, гаворыць так кожны,
Пакуль не пазбудзецца жаху
Прад сумнай, няпэўнаю доляй.
А як запануюць на полі,
Ў паветры, у лесе, на горах,
А як пабудуюцца гмахі—
Дварцы-палацы аб'яднаньня
І моцы навукі і знаньня—
Па усіх па зямельных прасторох,—
Тады хіба часам прысьніцца
Той бог, што цяпер па капліцах
Вісіць на крыжы бледаліцы...
— Няможна!—Схапілась маланкай
І раптам—да ганку.
— Ня хочаш—ня трэба!
Мы звыклі бяз хлеба

Па сьнегу, пад сьнегам з вінтоўкай.
Їдзі, даглядай за кароўкай.
Хай толькі, як будзеш маліцца,
Табе гэта ночка прысьніцца!

* * *

Зьнікла дзеўча, а Рыгор
Абыйшоў наўкол дазор,
Зноў у хаце, на мяжу
Лёг ля самага крыжу.

* * *

Сьпіць бабуля, дзеўча моліцца,
Але нешта не здаволіцца;
Шэпчуць вусны модлы-верую,
Вочкі бачаць вочы шэрыя...
І словы ідуць мімаволі,
Якіх ня ўжывала ніколі:
— Пан Езус, чаму-ж ты ня з намі?
Чаму-ж ты дагэтуль з панамі,
А нас, мазалістых з зямліцы,
Пакінуў чамусь, бледаліцы?
Ня хочу маліцца, ня хочу!
Сьлязіна хай высахне ноччу!

Чырвоная ночка,
Бялюткі сьнег.
Сьпяць у куточку
Модлы і грэх...

V

Уперад, уперад! Кідайце салому!
Уперад да бойкі-крыві!
Дамо сёньня жару тым птушкам-
арлом мы,—
Іх сьцягі з арламі—лаві!
Уперад з песьнямі-прадвесьнямі!
Уперад з гіканьнем,
Пакуль ня выганім!

Вось і бойка. Куля з шаблямі,
Штых з гарматай паспрачаліся.
Гэта біліся-стараліся
Белапан з чырвоным парабкам—
Зраньня біліся-стараліся,
Па сьнягох-лясох бадзяліся...

* * *

З дрогі прэч,
Хлоп'я цеч—
Я тут ваявода!
Стрэльбу жуць,
Разам—круць:
Шабляй скіну ў блота!

* * *

Пачакай, пачакай,
Найяснейшы пане!
Лепш скідай,
Тут скідай
Ты сваё убраньне!
Бо мы тут.
Наш „статут“—
Нас амаль мільёны.
З вёсак мы,
З куляй мы,—
Будзе: „пахвалёны!“

* * *

Схапіліся людзі
Ля крыжу;

Схапіліся людзі
Ля слупу дарожнага.
Чырвоную жыжу
На сьнег выліваюць
І лаюць, бяскроўныя, лаюць адзін
аднаго,
Бязьлітасна варожныя...

* * *

Рыгор наперадзе,
Пан перад ім, як у нераце.
— Хай жыве!
— Нех жыве!
— Здавайся!
— Ня лайся!

* * *

І шабля-маланка
Па шыі лізнула;
А штых, нібы сьвідар, заеўся.
Куды жвавы воблік падзеўся!
Чакайце, Алесья ды Ганка!—
Їх коўдра сьнягоў прыгарнула...

* * *

Глядзі-ж, глядзі-ж:
Той самы крыж
Ляжыць ля іх у сьнег нічком,
Нібы скасіла пяруном.
Ці шабляй зьбіты,
Ці штык сярдзіты
Праткнуў яго?
Па полі рэха:
Ого-го!
Па полі громы-пяруны.
Бягуць і нашы, і паны...

* * *

— Матка боска, колькі іх, колькі!
Шэпча старая,
За ёй маладая:
— Рыгорка, Рыгорка!
Шукалі-ж мы столькі!..
— Кінь, цётка, кінь, малодка!
Калі не памерці,
Дык дзень сьцерці!—
Сьмяецца Чырвоны,

Адкінуўшы ўсе забабоны.
І плача матуля старая,
Шукае свайго маладая...
А там, ля узгорку
Рыгорка ляжыць.
Ён сьпіць, і панок нейкі побач з ім
сьпіць.

І сьніцца абодвум,
Што час настае,
Калі ўжо ня будзе мо' бойкі тае,
Калі мо' апошні праб'е барабан,
Каб зьнішчыць апошні пануючы стан...
І з глебы, угноенай чырвань-кравёй,
Чароўныя кветкі ўзыдуць над
зямлэй.

10-V—23 г.

ВЕЦЯРОК ДЫ СЬНЯЖОК

(Песьня)

За вакном, за дваром сьнегавы буралом
Сьвішча, кліча, кляне, задзіраецца.
То у твар сьцебане лебядзіным крылом,
То наскочыць на карк за халодным вуглом,
То па даху віхром прабіраецца...

Бель ўзьвіваецца;

Баба лаецца:

— Каб табе благі лёс!

Каб-жа ты не данёс,

Каб цябе ды табой ды пасыпала!

Вось паркан падапрэш,

Хоць ты хмаранькі рэж!

І чаго мяне вынесла—рыпала!

Ў хаце цёпла у нас,

І парадак, і час...

Мой зяцёк не абы-што, ды шэсьцьдзесят

Кожны месяц бярэ,—

Ні сячэ, ні арэ,—
А да грошы прыладзіў-жа нейкі сват!
На дачку толькі—зірк!
Дык яна, як мыш,—нырк!
І у хаце цяпер перайначыў усё.
Але так, зяць нішто,—
Не абмераў кутом,
Мне за печкаю месца прызначыўшы...
Каб цябе паралюш!
Каб табе той каклюш!—
Ну, глядзі—так і смажа спадніцаю!
Нібы я не стара,
Нібы з плечаў—гара,
Нібы ночкай,—і я маладзіцаю!
Да кумы-ж я іду.
Да старой не дайду.
А язык, далі-бог, так і чэшацца!
Аб зяцьку, аб дачцы,
Прабачайце, айцы,—
Аб суседзях усіх,—каб усьцешыцца!
Мусіць, прыдзецца зноў
Аглабелькі дамоў,
Дзе за печкаю месца прызначана..
Каб табе блягі лёс!

Во, нячысьцік нанёс,—
Ўсё на сьвеце цяпер перайначана!..

Над руінай старой, над цагельнай гарой
Курыць-веіць мяцеліца, круціцца..
Праз вакнішчы руін то забрэша парой,
Як мінулых гадзін перагранай іграй,
То плыве яна качкаю-вуціцай...

Хто занудзіцца,

Той забудзецца...

Вартаўнік на пасту, на каўзучым масту,
Аж на вочы налезла „будзёнаўка“.
А як месяц з-за хмар дасьць усьмешлівы
твар,

Заблішчыць у руцэ яго конаўка...

Келіх дыму-агню:

„Стой, я пост бараню!“

Штых трыкутны глядзіцца у месячык.

Той халодны і той

Над руінай гарой...

— Вартаўнік, вартаўнік, ці ты ўвесь па-
чыў?

— Не заснуў я, ды не!

Вецер моцна кране,

Калі толькі хоць крыху забудуся.
Мне ня спаць на гары,
Аж да зьменнай пары,—
Хай у вочы пасыплецца груды ўся!
У-у-у... і-і-і... ўой...
Ссы—ссу—ссі.
Сьпі, сынку мой,
Пасьсі сьняжку, пасьсі!

А над садам таксама гудзе буралом.
Але-ж добра у садзе пад сьнежным крылом.
Толькі двом, толькі двом!
Хай для іншых ні сьцежак, ні лавы няма—
Ім дарма, ім дарма!
Бо для гэных, як лявы гаручай струмень,
Як эгіпэцкі цень, гэты месячкаў цень...
А сьняжынкi, як сьлёзкі, па шчочках цякуць,
І так хочацца буру і сьвет прыгарнуць,
Ды каб сыпаў, ды сыпаў з паднеб'я сьня-
жок
На пушок, на лужок каб насыпаў стажок...
Ды каб месячык толькі вось так не гля-
дзеў,

Каб сьмяцца над імі, паганец, ня сьмеў...
Калі хочаш—зірні, як з каханых вачэй
Прабязыць прамяністы сыгнал, гарачэй
За сузор'і паўднёвых начэй...
Там, на месяцы белым ні сьнегу, ні бур
Ні людзей, ні садоў, ні віхур,—
Дык глядзі-ж, дык жыві вось хоць нашым
жыцьцём,
А то сьпіш як пустыня сваім нябыцьцём.
А то сьпіш, ды сьмяешся над нашым
жыцьцём!

Лернік лады пераводзіць
Ї стаіць, стары, пад сьнегам,
Ён вачамі не паводзіць
Ї ня рупіцца начлегам.
Бо сьляпому ўсё аднака:
Дзень ясьнейшы, ночка цёмна...
Белы вочы ў небарака,
Думкі ціхія бяздомны.
Вецер з чорнай барадою
Непаважліва балюе,
Над някрытай галавою
Кошык сьнегавы гатуе...

„Я-го-о па-а-слаўшы-ы
Неба разу-у-мей-це,
Ня зямлі ста-а-яў-шы
Ветра-мі узвейце...
Ї прышлі ад мора
Праз горы прарокі,
Грахі адпусьцілі
Па людзёх у змрокі“.
Так сьпявае дзед той, лернік
Словы нейкія старыя,
Для яго яны глыбокі,
Для людзей яны сьляпыя...
Хай там Кэплер ці Капэрнік
Ставяць зорныя законы,—
Їх ня ведае той лернік,
Ї нічому ня здзіўлёны.
Перад ім часы нясуцца;
Завірыла завіруха;
Перакінуліся троны,—
Гукі трапілі праз вуха...
— Кажуць, людцы ўжо ня тыя,
Але-ж вось ідуць па горцы,
Нечым новым занятыя,
Ї сьмяюцца богаборцы.

Часам, хто-які спыніцца
Ды падкіне грош у кошык,
А ня просяць, каб маліцца...
І сьляпы схавзе грошык,
Ды пашоў круціць па струнах.
І заплачуць струны ўночы,
Бо ня плачуць яго вочы.
Яго вочы, як той месяц,—
Толькі ў іх няма усьмешкі;
Барада навокал ходзіць,
Нібы з хмарынкi адзежкі...
Для музыкі ўсё аднака:
Дзень ясьнейшы, ночка цёмна.
Белы вочы ў небарака,
Думкам ціха і бяздомна...

Вецярок ды сьняжок круцяць белы вірок.
Разышліся натоўпы па дворыках.
Помнік ціхі стаіць, нібы белы грыбок;
Бель падучая засьціла зоркі.
Не балюе тут вецер з сівой барадой,
Барада, як і сам, нярухома.
Тут у сьвяты ідуць, ды ідуць чарадой,

Сьпеў дрыжыць у паветры знаёма...
Вулкі моўчкі бягуць,
Толькі дроты гудуць.
Вецер б'ецца у краты мядзяныя;
Ды часамі скрозь рык
Леры просіцца зык,
Са старым, са сьляпым пакіданае...

З Ъ М Е С Т

РАЗЪДЗЕЛ I

Стар.

1. Апошняе „даруй“	5
2. Наш верш	8
3. Родная пушча	13
4. Нашая кроў	15
5. Маладняцкая	18
6. Восьмы Кастрычнік	22
7. Янку Купале	26
8. Касавіца	27
9. Царква старая	30
10. Узімку	32
11. „Вёску“—ў вёску	35
12. Дзіця	38

РАЗЪДЗЕЛ II

13. Романс вясновы	47
14. Скажунцы	50
15. Летнія адпачынкi	52
16. Ліпень	56

1964 г.

	Стар.
17. Тэтрамэтры	57
18. Кветачкі	58
19. Восень	59

РАЗЬДЗЕЛ III

20. Майскае	63
21. Без яе	66
22. Дзяўчыне	67
23. Маравя	69
24. Між жыта, на мяжы	73
25. Сам—бог	75
26. Ванда Карсак	79
27. Марынка	81
28. Дзяўчыне	82

РАЗЬДЗЕЛ IV

29. Падобнасьць	85
30. Могілка	87
31. Неба	88
32. Слава	89
33. Пад бубянцы	90
34. Пералом	100
35. Сямімільнымі крокамі	109
36. Мільён	118
37. Вецярок ды сьняжок	131

336086

ЦЕНА 80 КАП.

1964 № 1

8000000277066 1